

Filip Galović
Zagreb

FONOLOŠKE ZNAČAJKE GOVORA MILNE NA OTOKU BRAČU

UDK: 811.163.42'282.2 (497.5 Milna)

811.163.42'344 (497.5 Milna)

Rukopis primljen za tisak 01.09.2012.

Pregledni članak

Survey paper

U radu se analiziraju važnije jezične osobitosti govora Milne na otoku Braču. Mjesni govor zaslužuje posebnu pozornost jer čuva karakterističnu pojavu čakavskoga narječja – cakavizam. Osim osvrta na cakavizam, rad se bavi bitnim značajkama vokalnoga i konsonantskoga sustava. Nastojat će se istaknuti specifičnosti milnarskoga govora, te vidjeti u kojoj se mjeri cakavizam i spomenute značajke čuvaju u današnjem govoru Milne u starijih, ali i mladih govornika, a koje su pak u nestajanju ili su sasvim iščeznule.

Ključne riječi: *Milna; Brač; južnočakavski dijalekt; fonološke značajke; cakavizam*

1. UVOD

Milna je smještena na zapadnome dijelu otoku Brača, prirodno najljepšem i najrazvedenijem dijelu ovoga otoka. Ime *Milna* (*mělb* ‘mulj’, ‘sitan pijesak’) hrvatska je riječ, a znači plitku pjeskovitu ili muljevit uvalu (Šimunović 1972: 114).

Dokumenti o povijesti Milne sežu do početka 16. stoljeća. Tri dokumenta iz godine 1519. svjedoče o postojanju crkve sv. Marije u Milni, a 1556. godine milnarska obala ostaje vječno zabilježena i u našoj literaturi u djelu *‘Ribanje i ribarsko prigovaranje’* Petra Hektorovića. U to vrijeme Milna još nije ni postajala kao naselje jer se mjesto razvilo tek na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće. Razvojem i širenjem mjesta povećava se i broj stanovnika

pa do 20. stoljeća Milna broji i po nekoliko tisuća stanovnika. U posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine ondje žive 833 stanovnika.

Stanovništvo Milne od samih se početaka bavilo ribarstvom, pomorstvom i zemljoradnjom pa je mjesto oduvijek bilo poznato po razvijenome maslinarstvu, vinogradarstvu, po lovu i proizvodnji ribe, a stanovništvo po iznimnome radu i marljivosti. Stanovnici se i danas bave tim djelatnostima, no ponajviše su ipak posvećeni turizmu. U Milni se nalazi osnovna škola, kulturni dom, poljoprivredna i ribarska zadruga, ambulanta i ljekarna, djeluje nekoliko amaterskih kulturnih družina, a posebno mjesto zauzima Crkva, koja je oduvijek živjela s mještanima i utjecala na razne segmente života, pa su oni i danas na navlastit način s njom povezani. Nekoć je Milna imala ipak mnogo više stanovnika, institucija, raznih društava i organizacija, kulturnih i znamenitih događanja.

Govor Milne donosi niz specifičnosti na svim jezičnim razinama, a posebice na fonološkoj i morfološkoj. Valja posebno istaknuti milnarski cakavizam, koji se još dobro čuva, premda sve više iščezava zbog mnogobrojnih čimbenika, stoga je od značenja da se ta osobitost pomnije istraži i zabilježi. Milna, u kojoj je od davnih dana njegovan cakavizam, jedno je od triju mjesta na Braču, uz Supetar i Sutivan, koja su "gniazda cakawizmu", kako ih je nazvao poljski slavist M. Malecki. Sutivanski se cakavizam samo u tragovima čuva, dok je supetarski gotovo iščeznuo, tako da Milna sa svojim govorom nedvojbeno zaslužuje značajniju pozornost.

Ono na što valja odmah upozoriti, sâm je naziv Milna i njegovo sklanjanje po pažežima koje prilično zbunjuje. Naglasimo, Milna se sklanja kao pridjev ženskoga roda, pa odatle i specifičan oblik dativa i lokativa, *prema Milnôj, u Milnôj*. Etnici, odnosno stanovnici Milne tako su *Milnârani* i *Milnârke* (ne Milnjani!), a ktetik glasi *milnârski*.

2. VOKALNI SUSTAV

Vokalni sustav u čakavskome narječju može imati od pet pa čak do devet fonema. Milnarski govor poznaje šest jedinica: /a/, /a̯/, /e/, /i/, /o/, /u/. Silabem je i /ʔ/.

Izgovor /a̯/ vrlo je blizak izgovoru /o/. Primjerice, *mast* ('svinjska', 'za pečenje') i *most* ('građevina koja služi za premošćivanje neke zapreke') slušamo kao *mast* odn. *most*. Dugo /a/ (/ā/), ako je primarno, ono se uglavnom zatvara (prelazi u /a̯/)¹, a ako je sekundarno /ā/ (koje je nastalo duljenjem kratkog /a/ u otvorenome slogu i u slogu koji nije zadnji), ono ostaje kao /a/ i ne zatvara se. Dakle, /ā/ se realizira i kao /a/ i kao /a̯/ koje može gdjekad biti slabo diftongirano. Ovakav slučaj pronalazimo i na južnome dijelu otoka Cresa te na cijelome Lošinju zajedno sa susjednim otocima sve do Suska. Iako sada u Milni nećemo naići na primjere kad će vokal /a/ biti slabo diftongiran, ta je pojava bila učestalija i karakterističnija za starije naraštaje Milne što potvrđuje i M. Hraste, koji je davne 1936. i 1937. u istraživanju govorā otoka Brača zabilježio da "...u Milni, dakle na krajnjem zapadu, je naj-

¹ Uglavnom se ova promjena bilježi kao /ā/ > /ō/; u ovome radu /ō/ ćemo bilježiti kao /a/ (zatvoreno a) koje se u Milni dobro čuje.

čistiji diftong u pravcu oa: joaje, gloava, Moate, stoar, groad, juboav, broada...” (Hraste 1940: 13). Godine 1972. P. Šimunović također piše o diftonškome izgovoru: “*Bol, Gornji Humac, Pučišća, i donekle, Škrip i Splitska, umjesto zatvorenosti dugih vokala imaju diftonški izgovor uō (< ō), iē (< ē) i uā (< ā). U Milnoj je zatvorenost vokala ō i ē nešto manja, a vokal ā ima diftonški izgovor kao āo*” (Šimunović 1972: 157). Možda se ponekad i može čuti diftonški izgovor u starijih govornika, no danas će Milnarani navedene primjere najčešće izgovoriti na uobičajen način: *jâje, glāvā, Mātē, stâr, grād, jūbāv, brādā*. Dakle, riječ je samo o karakterističnome zatvaranju dugog /a/. Prije spomenuti procesi diftongiranja /ā/ > /oa/, /ā/ > /ao/, zatim /ā/ > /ua/, /ā/ > /ao/, /ē/ > /ie/, /ā/ > /ua/, /ō/ > /uo/ inače spadaju u specifične čakavske odlike u govorima u kojima se provodi diftongizacija, no njih u današnjem govoru Milne nećemo pronaći.

U nekim se slučajevima vokal /o/ sasvim zatvorio, odnosno u cijelosti izjednačio sa /u/. O tome svjedoče primjeri: *ubūč* (‘obući’), *ubūkla, hubōtnica, nākū* (‘nakon’).

Brački govori nemaju popratnoga vokala uz /ɾ/, i ono će uvijek biti kratko, osim u Bolu, što je utjecaj susjednoga Hvara, gdje je ta pojava učestala, kao i na otoku Visu. U milnarskome govoru /ɾ/ uvijek dolazi bez popratnoga vokala i bit će kratko: *břz, břdo, křst, vřtal, sřce, zřno, sekřva, krmā, prvī*.

Također, česta je i svakako važna pojava sekundarnoga /ɾ/ koje se javlja kada dođe do otpadanja nekoga samoglasnika (najčešće /i/ ili /e/) koji je uz njega: *Lūkrca* (‘Lukrica’, ‘Lukrecija’), *břme, mřza, vřća, přcest* (‘pričest’). Sekundarno /ɾ/ može se vrlo često pronaći u prefiksima (i prijedlozima) *pre-* i *pri-*: *přkucer, přkosinoč, prlāni, prsolit, prvārit, prporūcit, prlagodit, prpovīdāt, prtīskāt, prgovārāt, prmaknūt*. Poseban je slučaj kada je samoglasnik uz /ɾ/ dug i tada neće doći do njegova razvoja: *drīvo, sřīdā, umrīt, cřīkva*.

Govor Milne nikad ne čuva /ɻ/ jer je ono u svim primjerima prešlo u vokal /u/: *buhā, dūgi, žutīca, ubucēn, mucāt, sūza*. Jedino ponekad (u starih govornika) u nazivu *Milnā* i u njegovim izvedenicama možemo čuti sekundarno /ɻ/: *Mlnā, Mlnārani, u Mlnū, mlnārski*.

U čakavskome se poluglas vokalizirao tamo gdje ga u štokavskome uopće nema. Riječ je o jakoj vokalnosti kao izrazito čakavskoj tendenciji. Tako u nekim govorima slušamo: *va* (< вѣ), *Vazam* (< вѣзѣмъ), *malin* (< мѣлѣнъ), *važgati* (< вѣзъгати), *maša* (< мѣша). U milnarskome ove primjere nećemo susresti, ali možemo potvrditi *vazē(s)t, vazīmat* (< вѣзѣти) te *pasā* (< пѣсѣ). Ponekad, premda rijetko, može se čuti i prilog *vāzda* (< вѣсѣгда). Umjesto njega češće dolazi *īvi(k)*.

Stražnji praslavenski nazal /q/ redovito je dao /u/: *mūz* (< мѣзъ), *rūkā* (< рѣка), *zūb* (< зѣбъ), *pūt* (< рѣтъ).

Praslavenski prednji nazal /e/ odrazio se dvojako: s jedne strane biva zamijenjen vokalom /e/, dok se s druge strane zamjenjuje s /a/ po formuli /j/, /č/, /ž/ + /e/ koja spada u temeljne čakavske odlike. Ovu specifičnost mnogi čakavski govori čuvaju, pa i neki brački govori. U govoru Milne prijelaz /e/ > /e/ zabilježen je u mnogobrojnim primjerima: *mēso* (< мѣсо), *mīsec* (< мѣсѣць), *pāmet* (< памѣтъ), *dēset* (< десѣтъ). Zamjenu /e/ s /a/ možemo zasvjedočiti samo u dva primjera: *zajāt* (< zajѣти) i *jazīk* (< jѣзыкъ).

Starojezični i protojezični *jat* gotovo u svim slučajevima razvio se u /i/, s vrlo rijet-

kim odstupanjima: *smih, odnīt, cili, vřovat, svřlost, zapřvat, pomřřat, dicà, tìlo, vrìme*. U svojem istraživanju govora otoka Brača M. Hraste daje neke primjere gdje se /ě/ realizirao kao /e/, pa tako piše (Hraste 1940: 17): “*Zamenu ovoga glasa sa e nalazimo u istim rečima kao i na Hvaru, dakle: vñnac, ozlěđīt, ōzleda, stareřina i stariřina, ōseka, osěknūt, zñnica i zřnica, vřja i vřja, sěst, sedīt i sidīt, sedřn i sidřn. Ovamo bi se mogle ubrojiti i reči: zanovětã(t), kōren, kōrenje, iskorěni(t), gōre, dōle i gōri, dōli, ōvdě, ōndě.*” Slično donosi i P. Šimunović: “*U ovim [bračkim] govovima nalazi se nekoliko ekavizama kao što su leksemi: vñnac, ōzleda, sěst, kōren, gōre, dōle, telesō, stareřina, osěknūt, ozlěđīt, zanovětãt, prēna, vretenō, ōbe, ōbedvi, Bělīc, krelō, kōstret, jãstreb itd.*” (Šimunović 1977: 13). Sve ove primjere u Milni ne možemo potvrditi. U starijih govornika ponekad čujemo *kōren* i *korěnje* (*Petrusimul ĩmã deběli kōren*). Umjesto *ozlěđīt* dolazi *ozlđīt* (“*Ma kãkvi ozlěđīt, ne govōrimo mř tō... tō je po sř(p)sku, u nãš se rěce ozlđīt*” – potvrđuje ispitanica Marija Galović). Od dva spomenuta oblika, *zñnica* i *zřnica*, u upotrebi je samo *zñnica*. Ostali se leksemi ne upotrebljavaju, ili se upotrebljavaju u nekim drugim oblicima ili sintagmama. Umjesto *vñnac* sada slušamo *krřna*, makar se nekoć upotrebljavao i ikavizirani oblik *vřnac*, što potvrđuje i stara žetalačka pjesma s početka 20. stoljeća: “*Ustani, Ive, sinko moj, draga ti prođe mimo dvor, vezenim vřnac na glavi...*” te “*...drugi dar, prsten na ruku, / a treći vřnac na glavu...*”. Umjesto *stareřina/stariřina* čujemo *glřvã křčě*, namjesto *ōzleda* dolazi *rãna* (*ĩmã rãnu, rãni se*), kad je *ōseka* ili kad je plima kaže se *s čřgã mōre* (u značenju ‘oscilacija mora’, ‘kolebanje morske razine’), umjesto *iskorěni* čujemo *izgřlīt* (*iz zemřě*), *ōvdě* i *ōndě* nikako nisu u upotrebi pa ćemo slušati *ovō(d)* i *onō(d)*, dok oblike *gōre/dōle* i *gōri/dōli* ponekad možemo čuti, premda su kraći oblici *gōr* i *dōl* znatno više zastupljeni. Glagol *zanovětãt* također čujemo (*Onã ĩvik přno zanovětãt*), no isto tako na njegovu mjestu nalazimo i *gnřãvřt* (*Gnřãvi me dãn i nōč s nikřn gluparřjima*). I navedeni *kōren* može se zamjenjivati sa *zřle*. U jako starih govornika može se čuti i ekavizam *sěcat se* (*ne sěčas se, jã se sěčan*), iako se češće namjesto njega upotrebljava glagol *spomřnjat se* (*spomřnješ se, jã se spomřjen*). Jedini primjer jekavskoga refleksa jata potvrđen je u riječi *svjědožba*.

Poznato je da kod ikavaca (čakavskih i štokavskih) iza /r/ dolazi do mijene /a/ > /e/. M. Hraste ističe: “*Ovo je osobina staroštokavskoga i čakavskoga dijalekta ovoga kraja, a naročito ostrva Brača sačuvana još iz starijih vremena. (...) Ovu crtu štokavci pomalo gube, a i neki čakavci, ali se na Braču u sva tri korena dobro čuva...*” (Hraste 1940: 15) Sekvencija /ra-/ /-ra-/ u milnarskome se ostvaruje kao /re-/ /-re-/: *rěstěn, rěstě, narěsa si* (< rasti); *krědeš, krěst čedu, pōkre je* (< krasti); *rěbãc, rěca, rěci* (< vrabac). Prijevojni lik s vokalom /e/ ovjeravamo i u primjeru *grěb, grěba, grěbi* (< grob), ali *grōbje*. U Milni ćemo zabilježiti primjer *těpal*, u kojem se čuva jedna od dviju praslavenskih dubletnih mogućnosti (tepl-, topl-): *těplřs, teplř(t) čedu, isteplř je, těplř, těpla, těplo*.

Redovito se na početku pokaznih zamjenica *taj, ta, to* dodaje vokal /o/, analogijom prema pokaznoj zamjenici *ovaj* pa slušamo: *otř* (‘taj’), *otěga* (‘toga’), *otěmu* (‘tomu’), *s otřn* (‘s time’); *otã* (‘ta’), *otě* (‘te’), *otōj* (‘toj’); *otō* (‘to’).

Učestale su situacije kada dolazi do stezanja u riječima pa možemo pronaći veliki broj primjera: *probřkla se* (‘preobukla se’), *stã je* (‘stajao je’), *Mōca ř Sina ř Duha Světega* (‘U

ime Oca'), *viš* ('vidiš'), *kōko* ('koliko'), *kōda* ('kao da'), *vālo bi* ('valjalo bi'), *nī* ('nije'), *koligōd* ('kolikogod'), *hōmo* ('hodimo'), *ōs* ('hoćeš').

U milnarskome govoru česte su redukcije vokala. Gubljenje vokala na početku riječi možemo potvrditi u nekim primjerima: *vāla* ('uvala'), *grhotā* ('grehota'); *pr̄m̄stit* ('premjestiti'), *prtoc̄it̄* ('pretočiti'); *nāko* ('onako'), *vēcer* ('uvečer'); *noliki* ('onoliki'), *nō* ('ono'). Vokali se gube u sredini i na kraju riječi najčešće u zapovjednome načinu: *cīnmo*, *cīnte* ('činiti'), *pēcmo*, *pēc̄te* ('peći'); *rēc* ('reci'), *govōr* ('govori'), *mūc* ('muči'). Na kraju riječi gubljenje vokala također potvrđujemo u neodređenome načinu: *umrī(t)*, *molī(t)*, *prōč̄*, *obūč̄*; i u prilozima: *ovōd* ('ovdje'), *onōd* ('ondje'), *gōr*; *dōl* (ali i *gōri*, *dōli*).

2. KONSONANTSKI SUSTAV

U milnarskome govoru zamjetne su razlike između govornika mlađe dobne skupine i govornika srednje, odnosno starije dobne skupine. Zbog toga treba razlikovati konsonantski inventar starije i srednje dobne skupine od konsonantskoga inventara mlađih govornika.

2.1. KONSONANTSKI SUSTAV STARIJE I SREDNJE DOBNE SKUPINE

Suglasnički inventar starije i srednje dobne skupine sastoji se od 24 fonema:

/b/, /c/, /č/, /t/, /d/, /d̄/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /l̄/, /m/, /n/, /n̄/, /p/, /r/, /s/, /š/, /t/, /v/, /z/, /ž/

Milnarani poznaju jedno */č/* (srednje č). U konsonantskome inventaru naveden je i */t̄²/* koji se redovito javlja kod doseljenih Pohumjana i Smrkarana.

U čakavskome narječju upitno-odnosna zamjenica *ča* ponegdje alternira i s drugačijim fonetsko-fonološkim realizacijama. U mjesnome govoru Milne lik *ča* alternira s *ce* i *co*. Čakavizmom se smatra izgovor fonema */c/* umjesto */č/*, */z/* umjesto */ž/* te */s/* umjesto */š/*. To je prvi tip čakavizma. Drugi je tip čakavizma izgovor */c/* umjesto */č/*, */ž/* umjesto */ž/* i */z/* te */š/* umjesto */š/* i */s̄³/*. U Milni se više-manje čuje druga varijanta čakavizma, posebice u jako starih govornika. Zanimljivo je primijetiti da što su govornici stariji, to imaju mekše */ž/* i */š/*, dok mlađi govornici imaju tvrde glasove, koji su sve bliži izgovoru glasova */ž/* i */š/* (kao u standardnome jeziku). Ono što ostaje nepromijenjeno, to je konsonant */c/* (*cesmīna*, *cetredesēt*, *čēkat*, *cūvān*, *cūjen*, *cūdo*), koji se u pravilu čuva u svim dobnim skupinama osim u najmlađih.

Međutim, često se događa nedosljednost u svođenju */ž/* i */z/* na jedan */ž/*, kao i svođenje */š/* i */s/* na fonem */š/*. Pogledajmo odsječak govora jedne starije ispitanice:

² O artikulaciji ovoga fonema M. Moguš (1977: 65) piše: "...vrh jezika slabo dodiruje prednje alveole i gornje zube, dakle je negdje na pola puta između donjih zuba (što je karakteristično za štokavski *č*) i uzdignutog položaja prema alveolama (što je karakteristično za štokavski *č̄*)."

³ Usp. Moguš (1977: 66).

Tò je stāla... meštre Vidinice nikē su stāle, pa je stāla Tōnka Peškarājinica, pa je stāla tā šera Dōmā, mejkā svīta je tō stālo... īdeš unūtra, svè vāko bilo... pa ondā su bili nōd onī Šće(n) zinovi. Znāš, Šće(n)zinovi? Nī ve nīkogar, nīšta... nī već nīnder nīšta... Eto vīs, māt u kojū ti kūću stojī sāmā... nōna, hočū rēč! A tāko je dōšlo dōba i gotōvo, i ce sè mōže... Mlāji su se raštrkāli, a stāri ūmrli i ce sè mōže...

Prema tome, govornik će rabiti /s/ umjesto /š/, no neće rabiti /š/ umjesto /s/: *nīmāš*, *šētāt*, *mēštar*, ali *vēsel*, *Gōspā*, *sēbi*. Identična je situacija i s fonemom /ž/, koji će se sigurno naći na mjestu /z/, no neće zamjenjivati fonem /z/: *frīzīdēr*, *živōt*, *optūžīt*, ali *zvāli smo*, *znān*, *pīnezi* ('novci'). Ovakvu situaciju mogu nam potvrditi i neki drugi govornici:

Jer slūšaj, i prīn se rēđila, vī dān je hođila vāmo, nā i ōn, niti našmīnkana niti ispletenā niti nīšta.

Nīkidan san bila iskūhala sušuvīce i rīzi, dvā dāna san ūla, trēči dān san dāla kokošān.

Da jā nīman vēga, bila bi zašparanjāla mejkā pinēz... ali, nekā mu Bōg dā zdrāvje.

Ondā se jā probūdin, ondā no ōn pūno kāšje, i ondā vō, nō... nājbōje je počē ū postiju stāt. Lāgji je mōj živōt, lāgje svè...

Fonemi /z/ i /s/ jamačno će postati /ž/ i /š/ kad je riječ o asimilaciji: *šašīt*, *š njīn*, *živīznjat*, *sūšīt*, *skužāj* ('oprosti'), *štārožina* ('starudija'), *žeštokō*, *slūšaj me*, *šmīšno*, *švršī(t)*.

Dakle, u Milnarana srednje i starije dobne skupine situacija će biti ovakva: /č/ > /c/ (*covīk*, *pijancāna*, *cīsto*), /č/ > /č/ (*nāč*, *izāč*, *ščāp*), /š/ > /š/ (*tēško*, *dōša je*, *mīš*), /ž/ > /ž/ (*žīvīt*, *žālostan*, *žrnāta*); ostali fonemi ostaju isti: /s/ = /s/ (*srdēla*, *stavjīt*, *Split*), /z/ = /z/ (*zvīzdē*, *zaborāvit*, *zapūstīt*), /c/ = /c/ (*cūkar*, *cīpal*, *crīva*).

Također, mora se naglasiti i ovaj slučaj. Stanovnici zaselka Pothume (*Polhume*) koji su se tijekom prošloga stoljeća spustili u Milnu, čuvaju u nekim segmentima svoj specifičan govor. Bitna je svojstvenost, premda narušava cakavizam, njihov okluziv /t'/ pa tako Puhumjani nikada ne govore *četvrti*, *vejāca* ('veljača'), *ūvecer*, *cihōv* ('čiji'), *pocēt*, *ucinīt*, nego *četvrti*, *vejāca*, *ūvecer*, *cihōv*, *pocēt*, *ucinīt*. Fonemi /ž/ i /š/ ne mijenjaju se. Ono što je također važno, jest i upitno-odnosna zamjenica koja kod njih glasi *će* i *čo*. Ispitanica Anita Marinović (rođ. 1934.), inače iz Pothuma, i makar već više od tridesetak godina u Milni, kazat će: "Ūvi po starīnsku mī govōrimo. (...) Če īš, će ćeš pī, di si bī, će činiš, će kūhāš...".

Jednako je tako i sa stanovništvom koje se doselilo iz Smrke u Milnu. Smrka je jedna od uvala prema pustinji Blaca koju su uglavnom bili naselili žitelji mjesta Nerežišće, a koji su poslije prešli u Milnu.

Zanimljivo je kako su rezultirali pojedini stari konsonantski skupovi.

Praslavenska suglasnička skupina */dj/ i starojezična */daj/ realizira se dvojako: */dj/, /daj/ > /j/: *mlāji*, *tūji*, *slāji*, *rōjendān*, *ānjel*, *gōspoja*; */dj/, /daj/ > /d'/ često u glagolskome pridjevu trpnome: *zaslād'en*, *zagrād'en*, *zapovīd'en*.

U prezentskoj osnovi glagola koji su tvoreni od glagola *ići* (< *idti), na granici prefiksalnoga i korijenskog morfema čuva se skupina /jd/: *dōjden, nājden, izājden, obājden*.

Skupine */tj/ i /təj/ rezultiraju konsonantom /č/: *svičā, vřčā, cvičē, brāčā, smečē, obūč, pečč*.

Praslavenske konsonantske skupine */skj/, */stj/ te starojezične skupine /skəj/, */stəj/ dale su kao rezultat skupinu /šč/: *krščēnje, křščēna, dopūsčāt, namīsčāt, lūpeščīna, godiščē, ščāp, koščīca, viščīca* (i *viščūnka*); ali *išken/ iškedu/ iskā je*. Po ovome možemo zaključiti da milnarški govor pripada šćakavskim govorima.

Praslavenske skupine */zgj/ i */zdj/ te starojezične skupine */zgj/, */zdəj/ imaju refleksi /žj/: *dažjilo je, mōžjani, grōžje*.

Stara praslavenska suglasnička skupina */čr/, koja se u sjevernih čakavaca čuva, u milnarškome nije zadržana: *cřv, crvēn, crnoōki, crřva, crveni(t) se*.

U primljenicama nastaju još skupovi /šk/, /šp/, /št/: *škancija* (mlet. *scansia*, 'polica'), *škartič* (tal. *scartozzio*, 'papirnata vrećica'), *škātula* (tal. *scatola*, 'kutija'), *škovacēra* (mlet. *scoazzerā*, 'lopatica za smeće'), *škafetīn* (mlet. *scafetin*, 'ladica'), *škāla* (lat. *scalae*, 'stepenica'), *škūro* (tal. *scuro*, 'mračno'); *španjulēt* (tal. *spagnoletta*, 'cigareta'), *špīna* (tal. *spina*, 'slavina'), *šporkāt* (tal. *sporcāre*, 'zamazati'), *rišpēt* (tal. *rispetto*, 'respekt'), *ošpidāil* (tal. *ospedale*, 'bolnica'), *šparanjāt* (njem. *sparen*, 'štedjeti'); *štajūn* (tal. *stagione*, 'sezona', 'godišnje doba', 'određeno vrijeme'), *štufā(t) se* (tal. *stufare*, 'dodijati', 'zasititi se'), *štōrija* (tal. *storia*, 'pripovijest'), *kaštigāt* (lat. *castigare*, 'kazniti'), *štikadēnt* (mlet. *stecadenti*, 'čačkalica'), *štrāca* (mlet. *strazza*, 'krpa', 'loš odjevni predmet').

Čakavska je osobina i pojednostavnjivanje suglasničkih skupova. Dolazi do slabljenja napetosti u istome slogu onih konsonanata koji su dalje od vokala. U Milni se često događa da afrikata ispred okluziva prelazi u frikativ: *māška, težāški, Gřška, stāraški, dūgaško, junāško*. U takvim je prilikama također učestao prijelaz okluziva /d/ i /t/ u sonantno /l/: *pōlpis, olgovorīt, olgojīt, olštekāt, pōlkova, olcepīt* ('odčepiti'), *kalgōd*. Ovakve prijelaze možemo potvrditi i u prilozima te prijedlozima: *šētāt pul brāda* (< *put*), *pol crikvu* (< *pod*), *ol kūčē do kūčē* (< *od*). Promjene su ovjerene i u brojevima: *jelnēmu, jelnōj*. Jedino u riječima lutka i patka dolazi do prijelaza okluziva /t/ u sonant /j/ pa slušamo *lūjka* i *pājka*.

Konsonanti se gube na početku, sredini i na kraju riječi. Na početku riječi najočitije je to u tzv. osebnim skupovima (pt-, pš-, tk-, ht-): *tīca, tič, šeniča, okīnut, okjucāt, tīt* ('htjeti'); u nekih imenica: *armōnika, celā* ('pčela'), *čēr* ('kći'); glagola: *sovāt* ('psovati', 'svadati se'). Zbog slabljenja napetosti konsonanti se gube u sredini riječi u pridjevima: *gospōski, liši*; te u imenicama: *klūko* ('klupko'), *rōkvica, proklēstvo*. Na kraju riječi konsonanti otpadaju u prilozima: *sīno, nīka, sā, ūvi*; u prijedlozima: *išpr/išpri, išpo*; u imenicama: *Spli, brā*; u brojevima: *trīdese, dvādese, dēve*. Također i u glagolskome pridjevu radnome muškoga roda: *ucini, dōni, arivā* ('stići').

Asimilacija je poznata kao promjena koja znatno olakšava izgovor pojedinih riječi, a da pritom ne mijenja značenje riječi. Odnosi se na prilagođavanje jedne artikulacije drugoj. U Milni se može pronaći niz primjera: *šašīt, ošūšīt se, š njūn, čēme, žīstokō, šēzdesēt*(t).

U nekim primjerima dolazi do disimilacije. Ovom je pojavom zahvaćena konsonantska skupina /mn/ u kojoj disimilira prvi član: *sedavnājst, osavnājst*. U mjesnome govoru disi-

milira i skupina /mú/: *sūmjā, sumjīv, sumjāla san; dīmjak* (češće *fumār*). Oprimjerena je i disimilacija pojedinih fonema: *lebrō, zlāmen*.

Depalatalizacija zahvaća konsonant /l/. U govoru Milne možemo zasjeđati niz primjera u kojima je fonem /l/ zamijenjen fonemom /j/: *nedīja, vōja, jūbāv, bōje, ūje, prījatej, famēja, košūja, kjūc*. U primjerima epenteze /l/ izostaje (/pəj/, /bəj/, /vəj/, /məj/ > /pj/, /bj/, /vj/, /mj/): *kāpja, grōbje* (češće *kapašanta*), *zdrāvje, zemjā*. Samo ponekad fonem /l/ može biti supstituiran fonemom /l/: *pažlīv, žívlēnje, šívlēnje* (‘šivanje’). Iako se u većini slučajeva /l/ zamjenjuje s /j/, ovjereno je nekoliko primjera u kojima se ono čuva zbog toga što su neki leksemi tek nedavno ušli u sustav ili mu nisu još prilagođeni: *ljētovat, Pōljud, ljīljani, evand’ēlje, vesēlje*.

Konsonant /n/ može izgubiti svoju palatalnost što je očito u primjerima: *ditīnstvo* (‘dje-tinjstvo’) i *jānca* (‘janjca’).

U skupini /gn/ dolazi do umekšavanja nazala pa zabilježavamo: *gnjōj, gnjōjno, gnjīzdō*.

Pojava prijelaza finalnoga /-m/ u /-n/ poznata je u čakavskim i štokavskim govorima primorskoga područja pa govorimo o adrijatizmu. Dočetno /-m/ prelazi u /-n/ na kraju gramatičkih morfema u imenica: *mīston, kjūcōn, ženōn, ponīstron, mōron, selōn*; u pridjeva: *cīstin, grđin, vēsēlon, juškōn* (‘ljubazna’), *lūdin, bogātin*; u zamjenicama: *mēnon, njōn, njīn*; i u glagola: *cūjen, sedīn, glēdan*. Leksički morfemi nekih nepromjenjivih vrsta riječi također su podložni ovoj promjeni: *sasvīn, sēdan, ošan*. Ako je finalni /-m/ dio osnove, odnosno nije padežni nastavak, on se neće mijenjati: *grōm, kūm, Rīm*.

Zanimljiv je i obratan slučaj prijelaza /n/ > /m/ u sredini riječi. Glagol početi/počinjati u prezentu ima ovakve oblike: *pōcmen, pōcmeš, pōcmedu* te *pocīmjen, pocīmješ, pocīmjedu*.

U milnarskome je, pogotovo u starijih govornika, nerijedak slučaj potpunoga prijelaza nazalnosti na samoglasnik što prethodi završnome /-n/. U I jd. zabilježiti ćemo ovakvu situaciju: *nōžō, rūkō, popō, ženō, stolō*; također i u glagolima u I. I. jd. prezenta: *vīdj, govōrj, mučj, kupūje, okričē* (‘okrećem’).

Završno /-l/ reducira se u jd. m. r. glag. prid. rad.: *glēda, reka, kupovā, znā, brojī, pomolī, dōni, ūkre*. Zadržano je na dočetku finalnoga sloga u N jd. m. r. imenica i pridjeva: *postōl, sōkol, jāval, posāl, vītal; debēl, vēsēl, kīsel, bīl*. Također se čuva i na dočetku unutrašnjega sloga: *pālcī, šōldī*.

U nekoliko primjera nalazimo protetske glasove /j-/, /m-/, /s-/: *jūsta, minčūn, špūž*.

Spirant /h/ dobro se čuva kao i na većini čakavskoga područja i možemo ga potvrditi u svim pozicijama u riječi: *hlād, hīljada, hrvāski, hrēb* (‘panj’, ‘donji dio stabla’), *uzdahnūt, kūhat, uvēhnut* (‘uvenuti’), *smīh, siromāh, strāh, grīh*. Gubi se u skupini /ht-/: *tīt, tīlī smo, tī je* (od ‘htjeti’); skup /hv/ zamjenjuje se fonemom /f/: *fājlen, Fār* (‘Hvar’), *zafājlit*. Primjer *armōnika* jedini je zasjeđani primjer gdje se /h/ ne čuva u početnome položaju. Moguća odstupanja čujemo samo u govornika s jakim štokavskim utjecajem: *kūvat, būva, ūvatit, krūv*.

Fonem /v/ ima stabilno mjesto u konsonantskome sustavu milnarskoga govora i čuva se u svim pozicijama u riječi: *vīšćica, vapōr; uvīdīt, cetvrtāk, cetvrtī, prēstava, čōraḡ, blēšav*. Samo iznimno može otpasti: *sekīva, srbīt, tāku* (‘takvu’), *onākega* (‘onakvoga’).

abilno mjesto: *frītule*, *infišāt* ('umisliti'), *fřgat* ('pržiti'), *garifuli* ('karanfili'), *fřsko* ('svježe'), *kafā*, *oficir*; *sufigāt* ('dinstati'), *fčeta* ('kriška'), *nāfta*, *fregāt* ('prati četkom'), *kūfer*, *ofanā(t) se* ('onesvijestiti se'), *frātri*, *ofendīt se* ('naljutiti se').

2.2. KONSONANTSKI SUSTAV MLAĐE DOBNE SKUPINE

Suglasnički inventar mlađe dobne skupine čini 23 fonema:

/b/, /c/, /č/, /d/, /ž/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /l̥/, /m/, /n/, /n̥/, /p/, /r/, /s/, /š/, /t/, /v/, /z/, /ž/

U mlađih govornika ne nalazimo čakavske /ž/ i /š/. U njihovu će izgovoru ovi glasovi zvučati kao /ž/ i /š/, gotovo kao u standardnome jeziku. Ne upotrebljavaju /d̥/. Afrikata /ž/ uglavnom se zamjenjuju sa /ž/ (*svjēdožba*, *žēp*, *žigerica*). Mlađi upotrebljavaju afrikatu /ʒ/ (*usāđen*, *milosrde*, *rōden*, *āndel*), makar se u nekim leksemima čuva i staro stanje (*jāval*, *grōzje*, *gōspoja*). Nalazimo jedno, srednje /č/, koje će se izgovarati nešto tvrde negoli u starijih govornika.

Navest ćemo najupečatljivije razlike u govoru između mlađih i starijih govornika, odnosno koje značajke mlađi čuvaju, a koje ne.

Osobine koje se kod mlađih ne čuvaju:

1. Zatvoreno a: *stāri*, *mlādi*, *glāvā* umj. *stāri*, *mlādi*, *glāvā*.
2. Protetski glasovi: *pūž*, *ūsta*, *inčūn* umj. *špūž*, *jūsta*, *minčūn*.
3. Asimilacija: *s njñ*, *čizme* umj. *ś njñ*, *čizme*.
4. Stari konsonantski skupovi i sveza /jd/: *štāp*, *křštena*, *namīštāt* umj. *ščāp*, *křščena*, *namīščāt*; *dōđen*, *izāđen* umj. *dōjden*, *izājden*.
5. Zamjenica *ce*, *co*: čuva se samo djelomično, većinom se upotrebljava *šta*.
6. Čakavizam: *čovik*, *ženā*, *sūša* umj. *covik*, *ženā*, *šūša*.
7. Sekundarno slogotvorno r: *pripovīdāt*, *priko*, *privārit* umj. *prpovīdāt*, *přko*, *prvārit*.
8. Sekundarno slogotvorno l: *Milnā*, *milnārski* umj. *Mlnā*, *mlnārski*.
9. Slabljenje napetosti: *odgovorīt*, *jednēga*, *līpši* umj. *olgovorīt*, *jelnēga*, *liši*.

Osobine koje se kod mlađih čuvaju:

1. Prijevojni lik s vokalom /e/: *narēst*, *ukrēst*.
2. Redukcije vokala na početku i kraju riječi: *vāki*, *nāki*, *noliki*, *vāmo*, *nāmo*; *umrīt*, *molīt*, *pōč*.
3. Dodavanje vokala: *otō*, *otēga*, *otā*.
4. Sažimanja: *probūč*, *kōda*, *stāt*.
5. Redukcije konsonanata i konsonantskih skupina: *tīca*, *šenīca*, *sovāt*.
6. Disimilacija: *sūmjāt*, *dīmjak*.
7. Depalatalizacija: *jūdi*, *jūbāv*, *grōbje*, *kāpja*, *nedīja*.
8. Dočetno /-m/ > /-n/: *znân*, *vīdīn*, *pōstejon*, *gospodīmon*.
9. Situacija sa završnim /-l/: *debēl*, *stōl*, *fažōl*; *glēda*, *kōpa*, *dā* (m. r. jd.).

Promotrimo odsječak govora između starije (S) i mlađe (M) govornice, kod koje nalazimo neke osobine koje su karakteristične za mlađe naraštaje. Razgovor se vodi između Marije Galović (rođ. 1935.) i Ivane Marinović (rođ. 1982.).

M: Da drugi svît plāča dēse kūn vodē, dēse kūn strūjē, da će nā mēni dā(t) pedesē kūn.

S: A kakō? Kō to plāča dēse kūn vodē? Sāmo je mjērilo sēdan kūn ĩ po.

M: Kakō van bōjler gorī? Vī ste sāmī... vī nēmate... ka van Filē nī...

S: Jā vō sāmo u kūhinju ĩman.

M: Onā ga udūne dvī ūre, i ōn povūčē dēse, pē kilovati na pīmjēr... ūru vrīmena... razumīš? Tē dvī ūre nekā povūčē pē kilovati strūjē. Ondā ga izgāsi. Ondā ka nu je potřiba, ondā ga ōpe ūpre. Vēliki bōjler u zāhod od pedesē litar.

S: Pa nekā ga jedān pūt istēpli, ondā ōn mōže cīli dān durā(t)... tēpal... ka ga ūžge. A cō, ka nu je potřiba, onā ga uštēka, ka nu nī potřiba – olštēka. A tō se kvāri bōjler i...

M: Je bōje da ūvi gorī? Jūrē se dōl sa prā, vō, nō... a sā ga ne gorī, jer Jūrē ĩša čā, a nās nī. Jā sa nu rēkla: Jā sūtra grēn čā, nē znan ka ču dō ōpe u Milnu.

S: Ali ovī... sā je nā rēkla... jā govōrin: Hōs plāti vō strūjē? Da nē.

M: Rēkla je da nēče... ōče - nēče. Jā san plātila, tetā Marija... kad mi je dōšla knjīzica... Jā san plātila desēti, jā san plātila jedinajesti, a onī nekā plātidu dvanaēsti... Jā ču plāti prvī, jā ču plāti drugī, a onī nekā plātidu treći: dvā mīseca jā, a jedān mīsec onī. Vēlike su, dvīsta pedesē i četīri kūnē. I nēče... A nī mi žāl. Jūrē ĩma za lokāt vānka, Jūrē ĩma za aparāte, šta mēne srce bolī, jā nēman tako rēč za spīzu...

Dakle, govor mlađih generacija nešto je drugačiji u odnosu na govor starijih. Jedan od najvažnijih razloga možemo potražiti u utjecajima s raznih strana, a u prvome redu važno je istaknuti utjecaj kopnenoga, štokaviziranoga Splita. Zašto je splitski govor od velike važnosti za promjene nastale u milnarskome jezičnome sustavu? Odgovora je nekoliko.

Prvo, splitski govor slovi kao govor većega kulturnoga i društvenoga prestiža, što se potvrđuje ne samo time što je Split jedino i najveće središte blisko Braču nego i time da neki čakavci koji nemaju izravan dodir sa Splitom, uvode u vlastiti govor značajke splitskoga.

Drugo, tu su "vikend-povratnici". Mnogo je Milnarana koji su tijekom tjedna u Splitu (bilo zbog zaposlenja bilo iz nekih drugih razloga) te su tako većinu vremena utopljeni u splitski govor, stoga i nije neobično da, svjesno ili nesvjesno, unose u vlastiti govor osobitosti splitskoga govora. Također, to se odnosi i na mještane koje su svoj radni vijek ili njegov dio proveli u Splitu te su se, nakon odlaska u mirovinu, vratili u Milnu.

Treće, mlađi naraštaji uglavnom srednje škole i fakultete pohađaju u Splitu pa su tako u izravnome kontaktu sa splitskim govorom i upijaju njegove značajke.

Osim jakog utjecaja Splita, na mlađe govornike (i nešto na starije) zasigurno utječe velik prodor medija, utjecaj školstva, pa i crkva, gdje je bogoslužje na standardnome jeziku. Bitnu ulogu zauzimaju i turisti koji posjećuju Milnu pa im se naš narod nastoji približiti iz uslužnosti, prilagođavajući tako svoj govor prema govoru posjetitelja Milne.

3. NAPOMENA O NAGLASNOME SUSTAVU

Milnarski govor pripada klasičnomu čakavskomu naglasnomu sustavu od tri naglasaka u kojem nalazimo brzi (˘), dugi (˘˘) i čakavski akut (˘˘˘).

Brzi je naglasak kratak i silazne intonacije te se odlikuje silinom. Može doći na svim kratkim slogovima i na svim vokalima, osim na vokalu /a/ u otvorenome slogu izvan ultime. Ako se brzi akcent nađe u otvorenome slogu, on se produljuje: *kāmenica*, *žālōstan*, *rāšpa*.

Dugi je naglasak silazne intonacije i u kretanju je tona lomljen. Javlja se na svim vokalima i u svim položajima, osim na /r/, koje je uvijek kratko.

Čakavski je akut obzirom na trajanje dug, uzlazne je intonacije, a u kretanju tona lomljen. Također dolazi na svim samoglasnicima osim na /r/ i vrlo je čest, posebice zbog duljenja kratkosilaznoga naglasaka u otvorenome slogu izvan ultime.

Dužine su u milnarskome govoru vrlo izrazite i javljaju se samo ispred naglasaka (*špūžī*, *gūjā* ('zmija'), *cūvāt*). Iza naglasaka sve su pokraćene.

U govoru se javljaju i neke akcenatske inovacije pa se događa da se akut u nekim imenicama u G jd. ž. r. zamjenjuje dugosilaznim: *rūkê* (< rukê), *glāvê* (< glavê), *dūšê* (< dušê), ali *ženê*, *vodê*, *sramotê* itd.

Tablica 1. Kratki vokali

Vokal	NAGLAŠEN	NENAGLAŠEN	
		PREDNAGLASNI	ZANAGLASNI
a	šunprešāt, sestřa	partēnca, zakantāt	lunbrēla, škūra
e	umjēca, srdēla	krepāt, špicerīja	grōzje, kāmenica
i	svičarīca, šašit	štikadēnt, kaštigāt	rūzinav, zahītīt
o	nōkat, subōta	tobāk, poštovāt	ūgor, kōkoš
u	pršūra, čukar	kurdīla, brštulāt	garīful, petrusīmul

Tablica 2. Dugi vokali

Vokal	NAGLAŠEN
a	vālcer, tavāja
e	nevēra, mēndula
i	bruškīn, šinjorīna
o	pomidōr, čakulōna
u	batūda, portūn

Tablica 3. Samoglasno /r/

NAGLAŠENO	NENAGLAŠENO
kratko	
sekřva	strgāt
břk	crkvīna
prst	držāt
vřtal	crnō

4. ZAKLJUČAK

Ovaj govor pripada južnočakavskomu dijalektu i donosi nam mnogo posebnosti na svim jezičnim razinama, posebice na fonološkoj.

Milnarski govor karakterizira ikavski refleks jata, koji je i bitna karakteristika južnočakavskoga dijalekta. Stražnji je nazal u ovome govoru dao *u*, kao i samoglasno *l*, dok je prednji nazal iza *j* u nekim primjerima dao *a*. Poluglasovi, odnosno šwa, također će dati *a*, no isto se tako može pronaći i pokoji primjer vokalizacije poluglasa u slabome položaju. Uglavnom će primarno dugo *a* (*ā*) prijeći u zatvoreno *a* (*a*), kao što će to biti situacija u mnogim južnočakavskim govorima u kojima dugo *a* prelazi u *a* ili u *o* ili pak u diftong. Slogotvorno *r* u milnarskome se pojavljuje kao kratko i uvijek bez popratnoga vokala. Također potvrđujemo sekundarno slogotvorno *r*, koje se neće pojavljivati u velikome broju govora južnočakavskoga dijalekta, ali je u Milni vrlo često. Bitna je karakteristika i izostanak zvučnih afrikata *dž* i *đ*, nepostojanje *lj*, čuvanje fonema *h*, *v* i *f*. Praslavenska skupina **dj* i starojezična **daj* dale su *j*, a samo u nekim primjerima *d'*, a **zdj* i **zđj* > *žj*. Završno *-l* ne čuva se u gl. pridj. rad. m. r., ali se čuva u imenica i pridjeva. U Milnarana se ne čuva *ć*, kao u velikome broju južnočakavskih govora, već nalazimo srednje *č*. Isto je tako sa starim skupom *čr* koji se ne čuva, a koji je inače vrlo proširen u čakavskim govorima. Milnarski svrstavamo u šćakavske govore. Tipični su u nekim primjerima, kao i u većini južnočakavskoga područja, prijevajni oblici s likom *e* u osnovama nekih glagola, kao i čuvanje skupine *jd* u prezenskoj osnovi glagola *ići*. Za ovaj su govor karakteristični i neki adrijatizmi. Bitna je i osobina (tipična za otočne govore ovoga područja) duljenje kratkoga naglašenog *a* koje nije u posljednjem slogu. Akcentuacija je starijega tipa i čuva tri čakavska naglasaka: kratkosilazni, dugosilazni i akut. Čuva se i prednaglasna duljina.

Ovo su samo neke karakteristike milnarskoga govora koje su zajedničke s mnogim govorima južnočakavskoga dijalekta. Zasebno valja istaknuti čakavizam, koji se u Milni još njeguje, i koji je na otoku Braču jedini (osim ponešto tragova u Sutivanu i Supetru). Vidljive su i neke promjene u čakavizmu, koji se zbog mnogih razloga pomalo gubi, ali koji je prilično čvrst, posebice u starijih govornika. Mlađi govornici čakavizam gube, ali i neke bitnije čakavske osobitosti, te polagano poprimaju i u svoj govor unose štokavske značajke.

Ogled govora:

Sâmo në znâñ ni dátum ni gòdinu, sâmo znâñ ka mu je izgorîla kùća tù nôć. Jâ i ðida smo spâli i mênì se snìlo, nâjobjiljnije Filipe, da Tùsetu gorî kùća. Ce ovò... kojî mi je vò dôša sâñ?! I jâ san se ðìgla, otvorìla ponîstru – gorî nâmo nîstò. Ali jâ târin òci i jâ govòrin: ‘‘Bòže mòj, je vò Tùseta kùća?’’ I jâ zovèn: ‘‘File, File, gorî Tùsetu kuća!’’ A òn mênì govòri: ‘‘Åjde lùdo jelnâ, hoðì lè’’, govòri, ‘‘ce sî se ðìgla, kojâ kùća?’’ I jâ san dôšla leć, jâ san njèga poslùšâla, ali nâku pòl ùre jedân covìk grè pÿrko rîve, a tò ti je bì stâri Gajtân Jùrè, i govòri: ‘‘Svîtu, èvo Tùsetu gorî kùća!’’ I ondâ smo se jâ i ðida ðìgli, otvorìli ponîstru – vèć su pàðâli grède. A Ðâni Zùbo je bì na strâžu – tò ti ðòjde Blâge brât. A Blâga je bìla Tùsetu ženâ. I ondâ su nî bìli svì izâšli vâñka. Ali njòj su bìli pìnezi gòr! I ondâ je nâ ìšla uzè pìneze i tâko

se svã... čapã je õganj. I jã ùjutro grën vãnka i njũ su vodili u Spli. Vãko san je vïdila, Filipe. Ona je bïla punã nïh mihũri vodenãstih. Mihũrẽ... vodili su je u Spli i tãmo je žïvïla, nẽ znãn kõko dãn – je dvã, trï, pẽ – ce jã znãn – i ondã je umřla. Rãdi pinẽz! Sãmo je ïšla pïneze uzẽ!

Zahvaljujem ispitanicima i njegovateljima milnarskoga govora (Mariji Galović, Margariti Ozretić, Ružici Labetić, Mariji Livačić-Markusović, Đanini Bonačić, Zorki Marinović (rođ. Butorović), Katici (Seki) Tomas, Krsti Brkuljiću, Jerku Livačiću – Faloški, Aniti Marinović, Ivani Marinović i drugima) na njihovome strpljenju i dobroj volji, a uz õiju sam pomoć mnogo toga mogao zapisati i istražit.

LITERATURA

- Finka, B. (1971). Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, 1, Split.
- Hraste, M. (1940). Čakavski dijalekat ostrva Brača, *Srpski dijalektološki zbornik*, knjiga 10, Beograd.
- Jurišić, B. (1992). *Nacrt hrvatske slovnice. Glasovi i oblici u poviestnom razvoju*. Zagreb.
- Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*, Zagreb.
- Malecky, M. (2007). *Čakavske studije*, Rijeka.
- Menac-Mihalić, M. (1989). Glagolski oblici u čakavskom narječju i u hrvatskom književnom jeziku, *Filologija*, 17, Zagreb.
- Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje, Fonologija*, Zagreb.
- Moguš, M. (1966). Današnji senjski govor, *Senjski zbornik*, 2, Senj.
- Moguš, M. (1973). Fonološki kriteriji za određivanje čakavskoga narječja, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 13, Zagreb.
- Moguš, M. (1971). *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*, Zagreb.
- Moguš, M. (1968). Prva razvojna faza hrvatskosrpskoga konsonantizma, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 10, Zagreb.
- Šimunović, P. (1977). Čakavština srednjodalmatinskih otoka, *Čakavska rič*, I, Split.
- Šimunović, P. (1972). *Toponimija otoka Brača*, Supetar.

PHONOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE SPEECH OF MILNA ON THE ISLAND OF BRAČ

Summary

This paper analyzes the more important linguistic characteristics of the speech of Milna on the island of Brač. The local speech deserves particular attention because it preserves the characteristic appearance of the Chakavian dialect, i.e. Čakavizam in Croatian. In addition to reviewing the Chakavian dialect, this paper also deals with important features of the vocal

and consonantal system. The author will try to emphasize specific characteristics of Milna's speech, and will also try to see to what extent the above mentioned features and the Chakavian dialect are preserved in the contemporary speech of Milna with both elderly and younger speakers, and which features in turn are about to vanish, or have already vanished entirely.

Key words: *Milna; Brač; Southern-Chakavian dialect; phonological characteristics / features; Čakavizam.*

GLI ASPETTI FONOLOGICI DELLA PARLATA DI MILNA, SULL'ISOLA DI BRAZZA

Riassunto

Nel presente lavoro vengono analizzate le specificità linguistiche della parlata di Milna, isola di Brazza. La parlata locale merita un'attenzione particolare poiché conserva in se un fenomeno caratteristico del dialetto ciacavo – la parlata cacava. Oltre al cacavo, questa relazione si occupa delle caratteristiche importanti del sistema vocale e di quello consonantico.

Si cercherà di evidenziare le specificità della parlata di Milna, e di capire quanto tali specificità, insieme al dialetto cacavo, siano presenti nella parlata locale odierna.

Si analizza, inoltre, la presenza di tali elementi sia presso i parlanti anziani sia presso quelli giovani, e si verifica quali specificità o elementi cacavi siano in via di estinzione, e quali sono definitivamente scomparsi.

Parole chiave: *Milna; Brazza; dialetto ciacavo del sud; caratteristiche fonologiche; dialetto cacavo.*

Podaci o autoru:

Filip Galović, doktorand na poslijediplomskom studiju Hrvatske kulture na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

E-mail: filip.galovic17@gmail.com

